

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Ne frankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list in članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davek posebe. Pošt. čk. rač. 11.153. Telefon 3112

Poglavje o slovenskem učiteljstvu

Poglavje o slovenskem učiteljstvu je v vsej svoji bednosti vendarle bistven del slovenske kulturne in politične zgodovine zadnjega polstoletja. Povsod pričujoč — nikjer spoštovan, povsod potreben — nikjer upoštevan hodil slovenski učitelj svojo trnjevo pot od časa, ko se je ob kresanju svetovnonazornih trčenj užgala v njem prva medla lučka lastnega življenjskega nazora, ko je začutil v sebi prve klice prebujajoče se osebnosti. Tu začena njegova tragika, nujna v razvoju malega naroda, ki je gradil svojo kulturo bolj pod vplivom zunanega pritiska nego iz lastne notranje potrebe.

Slovenske mase so se sicer že uvrstile v mogočen pohod za svojo staro pravdo, a naša zgodovina ne ve ničesar poročati o sličnem pohodu za našo »šolsko pravdo«. Osnovna šola nam je bila tako rekoč oktroirana, ž njo prav tako osnovnošolski učitelj. Stopil je v svet kot nezakonsko dete in usodni »kaj pa je tebe treba bilo« ga spremlja skozi vso njegovo življenjsko pot.

Nič čudnega, če je ta grenak občutek »nebodigatreba« vtisnil tako pri pojedincu kakor pri vsem stanu trpko zavešt manjrednosti, ki si je dajala od časa do časa duška v psevdorevolucionarnih zaletih, porojenih iz potrebe po lastnem uveljavljanju. Slovenski učitelj je postal tako vsled svojega socialnega položaja nujno najhvaležnejši objekt individualne psihologije. Po eni strani potreba po močnih zaščitnikih, po drugi pa neko fiktivno samopovzdigovanje, ki se je izživljalo v »kulturnem pionirstvu«, vse to bedno hotenje en sam tuleč izraz psihološkega kompleksa slovenskega učiteljstva.

Iz te mučne dileme so se rešili le posamezniki v samostojno osebnostno življenje, kar pa — naravno — ni moglo vplivati na socialni položaj stanu. V splošnem je ostal učitelj vsa zadnja desetletja dirigan cerkvenik in organist, pevovodja in režiser, slavnostni govornik in večen tajnik vseh mogočih društev, kulturni pionir po poklicu, vedno v prvih vrstah prosvetne fronte, od koder so v zaledje držale vodilne vaje generalnega štaba slovenskih političnih tvorcev.

Iz tega vse prej kot zavirljivega položaja so se porajali konflikti navzgor in navzdol, v stanu samem so pa zazijala brezna nezaupanja in nestrpnosti, vse v večjo čast učiteljskega »tovarištva«, ki je postalo tako ironija vseh ironij.

To ozračje je postalo neizčrpen vir tragičnih literarnih junakov iz učiteljskih vrst. Kjerkoli se je slovenska lepa knjiga obrnila k pravemu ljudskemu vrelu, je morala neizogibno zadeti na učiteljske kulturne prednje straže. Zdravilo je bilo grenko, a potrebno in učinkovito.

V takem stanju je zajela učiteljstvo svetovna vojna. Kakor vsak velik pretres, je tudi ta neizmerna smrtna vihra izkristalizirala v človeških spoznanjih marsikaj, kar bi sicer še dolgo skrivalo svoje temno bistvo. Od mnogih bleščečih gesel in kulturnih fraz, ki so mogle skozi desetletja zavajati in omamljati razne romantike, ni preostalo drugega nego kup črepij. Neštete politične in kulturne fikcije so izginile kakor kafa pod krutim udarcem štiriletne morije razbesnelih človeških strasti. Povojna resničnost je daleč, daleč od vsega, kar si je predstavljalo politično zapovedništvo v dnevnih navdušenostih. Klasična socialna piramida se je zamajala, bedni so postali bednejši, bogati bogatejši, med obemi zija praznina, ki grozi s socialnim razpadom piramide. Človeštva se je polotila panika. Kje so nekdanji voditelji? Kje so vodilni politiki in gospodarstveniki, ki so še pred kratkim tako ponosno držali vaje v svojih rokah in si domišljali, da vodijo človeški razvoj? Kaj pomenijo danes njihovi programi, ko se podira stavba, v kateri so se tiskali? Vse je na begu! Za njimi potop! Ali naj mogoče mi učitelj pobiramo vaje, s katerimi so nas nekoč vodili v prve vrste in naj jih jim potiskamo v tresočo roko? Ne, učitelj deli mnenje našega kmeta in delavca, ki ju pozna od blizu in ve, da so nekdanje vodilne roke ohromele in da je panika najslabši svetovalec v bojnem metehu.

Dovolj je Hvastij, Komarjev in Kačurjev! Novo stanje rodi nove naloge, ki vstajajo pred nami iz našega spoznanja. »Tovarištvo« mora postati tovarištvo, nove vaje naj bodo naša prostovoljna stanovska disciplina, najboljše jamstvo za solidaren, zavešten nastop v času, ko bivši krmilari zapuščajajo brod in posadko in ju predajajo viharju na milost in nemilost.

L. G.

Anton Hren

† Anton Hren — vzor učiteljske osebnosti

Svojemu dolgoletnemu tovarišu v spomin — namesto poslovnega govora

»Umrj je mož, kje tak je še med nami?«

Ali je res, da Te ni več? Ali je mogoče, da je poteptano vse, kar Te je vezalo z življenjem? Ali Te res ne bo več k nam v šolo, kjer si 17 let neumorno vršil svoje vzgojiteljsko poslanstvo? Še pred tednom si mi — ves skrušen v postelji — pravil o trdnem upanju, da se morda vendar še vidimo spet med mladino! Kdo bi si mislil pred dnevi, da Te bodo naši dečki zaman čakali! Ti, ki si bil močan kot hrast, izkušen in neomahljiv, Ti, ki si nam vlival tolažbo v naša zbegana srca, ko smo včasih omahovali pod pezo razmer, Ti si odšel od nas za vedno!

Nisem verjel nekdanj zgodbi o hrastu, ki ga je tresčila močnega in ponosnega strela ob tla kljub temu, da je kot varuh držal svoje mogočne veje nad druga mlada vitka drevesa. Tudi Ti, dragi tov. Hren si se mi zdel vseh 10 let, odkar sva skupaj delovala, takšen junak. Usoda je kruta in udarja tudi med najmočnejše vrhove sredi plodonosnega dela, samo da pokaže svojo nenasično grabelžljivost in prostost pri izbiranju.

Nenadoma je bila pretrgana nit Tvojega življenja, na veliko žalost domačega prebivalstva, mladine, posebno pa nas, Tvojih tovarišev in prijateljev na domači šoli!

Na deški narodni šoli v Studencih pri Mariboru upravitelj Anton Hren ne bo nikoli pozabljen. Mož zlatega srca, bistriga duha, kremenitega značaja, železne volje in mravljine pridnosti, je bil vzor mariborskega vzgojitelja delavske mladine mariborskega predmestja. Bil pa je tudi vzor učiteljske osebnosti nam mlajšim, ki smo imeli srečo delovati na njegovih šolah. Prijazen tovariš, objektivni starešina — točen in vesten, pa tudi strog, če je bilo treba. Njegovo življenje je bila odprta knjiga, v kateri smo brali na vsaki strani o njegovih izbornih učiteljskih lastnostih.

Bil je pripadnik starejše učiteljske generacije, a kot tak reprezentant onih — žal — redkih tovarišev, ki verujejo v neminovno »živo dogajanje« v razvoju gospodarstva in kulture. Bil je oboževatelj našega Čankarja, videl je vse križe in težave krute sodobnosti in je vedno iz vidikov čiste socialnosti motril bitje in žitje naroda. Njegova prizadevanja za združništvo, za stanovske gospodarske ustanove in za napredek vsega učiteljskega stanu so veran izraz njegovega socialnega gledanja v svet. Zato ga je spoštoval v pretežno proletarskem kraju vsak, ki ga je poznal. In ni čuda, da mu je socialistična občina podelila za njegove zasluge častno občanstvo in dala ulici, kjer si je zgradil lep dom, ime »Hrenova ulica«. Značilno pojmovanje odnosov učiteljstva in širših narodnih plasti!

Tudi v šoli je njegovo socialno čuvstvo vanje prišlo docela do izraza. V ničemer konservativen — vedno svežih nazorov v duhu

časa — je bil dovzeten za vsako pametno reformo. Dasi star po letih se je v šolskem delu očitno boril s samim seboj. Rad bi sledil sodobnosti, a primanjkovalo mu je časa. »Vj mladi delajte, tudi jaz bi rad, a kaj, ko sem si začrtal smotre na gospodarskem polju!« Tako nas je spodbujal in nudil oporo vsakemu »poizkusu«, samo da je imel garancijo, da stvar ni prazna. Prišel je večkrat v razred pogledat in se navduševal nad debatami učencev, posegal je krepko vmes in docela doumeval prizadevanja »nove šole«. »Čas hiti, le z njim naprejš!« je dejal in puščal razrednikom prostost, ki je marsikdo izmed »novostrujarjev« ni bil deležen. Zato je ta in oni omahnil sredi upov in nad, ne da bi se razvijal po svoji individualnosti. Tovariš Hren je upošteval mlado generacijo učiteljstva in kaj rad je debatiral o aktualnih problemih z namenom, da čuje misli in želje mladih. Tako so se domače učiteljske konference mnogokrat zaključile z zmago »mladih«, ne da bi se čutil on kot »starina« kakorkoli užaljen. Nasprotno! V prijateljski družbi se je debata nadaljevala in šegavi tov. Hren je znal vedno obrniti tako, da je bilo prav.

Nikakih vancev in ne rož

Toneta Hrena, šolskega upravitelja v Studencih, ni več. Še polnega načrta, sredi dela ga je zlomilo. Vse življenje samo delo in nesebičnost — vse delo usmerjeno za dobrobit naroda in stanu — v delu ga je zatekla smrt.

Proti koncu svoje kratke in hude boleznj mi je izrazil v hudih bolečinah naslednjo željo z naročilom, da jo javim njegovim tovarišem in znancem:

»Ko bom odhajal, ne želim nikakih govorov in nikakih slavošpevov, ker, kar sem

VSEBINA:

Poglavje o slovenskem učiteljstvu.
Anton Hren. — † Anton Hren — vzor učiteljske osebnosti. — Nikakih vancev in ne rož. — Življenje in delo. — Zadnja pot Antona Hrena. — Poslovljni govor predsednika JUU Ivana Dimnika.
Zaščita članstva.
Druga knjiga ŠSM za l. 1935.
LISTEK: † Anton Hren kot politični osumljenec. — Prosvetni delavec.
Splošne vesti. — Listi o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Naša gospodarska organizacija. — Mladinska matica. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu. — Mali oglasi. — Inserati.

Nikdar ni prišlo do resnih nesporedov, dasi so naziranja večkrat divergirala. Ljubil je učiteljstvo, samo, da je spoznal resnost in značaj.

In njegova ljubezen do mladine? Se dan pred božičem — ko je bil zadnjič v razredu — je voščil deci in staršem vesele praznike in sladke potice! Ni čuda če je dan po Svečnici spontano vzklikal med učenci po razredih želja, da — molimo zanj. Pač dovolj značilen dokaz njegove učiteljske osebnosti, ki je privlačila mladino. Saj je imel vedno za naše dečke dobro besedo in toplo sree.

Tov. Hren! Kdo bo gojil še tako veliko ljubezen pri naši deci za vse dobro in lepo, za pravično in resnično, kakor si to storil Ti? »Kdo tak je še med nami?« Skrušeni in strti stojimo ob Tvoji krsti, osamljeni kakor deca brez očeta...

Blag Ti spomin, dragi prijatelj in tovariš!
Hvala Ti za vse!
E. Vranc.

stori, je bila moja narodna in stanovska dolžnost. Ob svoji zadnji poti ne želim nikakih vancev in ne rož. Prosim pa svoje tovariše in tovarišice, prijatelje in znance ter sobojevnike iz onih časov na meji, da se me spomnijo ob mojem slovesu tako, da po svobodni volji darujejo mojemu življenjskemu idealu »Učiteljskemu domu v Mariboru« primeren znesek. Vse drugo bi me težilo na moji zadnji poti.

S tem izvršujem, učitelj moj, Tvoje zadnje naročilo.
L. M.

Življenje in delo

Veliko in zelo občutno vrzel je zarezala smrt v naše stanovske vrste. Njena neizprosna je brezobzirna, in tudi naša velika bol ne bo priključala več nazaj k življenju in delu pokojnega tovariša Antona Hrena. Kako veliko izgubo je utrpelo učiteljstvo in učiteljska organizacija, bomo spoznali, če podamo le bežen pregled njegovega prizadevanja, dela in ustvarjanja. Vsem je bil prav dobro znan kot iskren in dober tovariš, odločen borec za stanovske pravice in razsoden stanovsko-gospodarski delavec ter kulturni in nacionalni pionir na naši severni meji.

Rodil se je 12. januarja 1880. v Kompoljah. Torej komaj 56 let star je moral zapustiti svoje plodonosno delo, ne da bi mogel v starosti mirno uživati sadove svojega ustvarjanja. Njegovo življenje prepleta samo stremenje in ustvarjanje, nesebičnost in delo v korist šole, stanu in naroda.

Po dovršenih študijah na ljubljanskem učiteljskem vstopil pokojnik leta 1900. v učiteljsko službo v Ljubljani. Le eno leto je bil tu kot pomožni učitelj, kajti bil je premeščen v Središče, kjer je služboval tri leta, nato je bil nadaljnja štiri leta šolski upravitelj v Stoprcih. Tu ga je dohitelo burno leto 1908. Že takrat se je pokazal odločen borec za narodne pravice. Spoznal je velike krivice, ki so bile prizadejane našemu obmejnemu prebivalstvu, poznal je tudi nevarnost, ki je pretila slovenskemu narodu in šolstvu vsled intenzivnega, a obenem brezobzirnega dela »Schulvereina«. V to borbo in v to nevarnost je posegel z vso odločnostjo in resnostjo pravega narodnega učitelja, ko je bil imenovan za voditelja Ciril-Methodove šole na Muči, kjer je pod najtežjimi okoliščinami vzdržal polnih 11 let v vztrajnem delu za slovensko šolstvo, za ogrožene narodove pravice in za koristi vsega naroda.

Ze v predvojni dobi vidimo pokojnega Hrena v prvih vrstah aktivnih organizacijskih delavcev, a njegovo smotreno delo za stanovsko-gospodarska podjetja se je pričelo po vojni. Ko je bil po osvobodjenju imenovan za šolskega upravitelja v Studencih pri Mariboru, je posvetil doberšen del svojih moči vprav stanovskemu gospodarstvu. Dobro se je zavedal, da more biti močan, pomemben in vpliven le tak stan, ki ima močne in trdne gospodarske temelje. Ustanovil je društvo »Učiteljski dom« v Mariboru, ki je sedaj že

tri leta v lastnem poslopu. To njegovo delo je bilo torej kronano z lepim uspehom, kajti njegova ideja je naletela med vsemi tovariši in tovarišicami na pravičen odmev, o čemer nam priča lepi mariborski »Učiteljski dom«.

Ko je bilo treba preskrbeti »Učiteljskemu domu« rednih dohodkov, je osnoval »Učiteljsko gospodarsko poslovalnico«. Ze leta 1924. in 1925. je bil član upravnega odbora »Učiteljske tiskarne«, a leta 1933. je bil ponovno izvoljen v nadzorni odbor te najvažnejše naše gospodarske ustanove.

Kako je mislil vedno le na druge in da je videl v združništvu res najsolidnejše temelje vsakega stanu, nam izpričuje dejstvo, da je bil soustanovitelj »Mariborske nabažljalne zadruge državnih nameščencev«.

V učiteljski organizaciji se je že pred vojno, a še posebej v prvih povojnih letih opazil odločen in močan vpliv razsodnega in vedno stvarno gledajočega tovariša Hrena. Njegovi resni in stvarni članki v »Učiteljskem tovarišu« so bili najlepše zrcalo prave stanovske zavesti, pisani vedno ob pravem času, ne prezgodaj ne prepozno. Prav zaradi tega si je pridobil zaupanje učiteljstva, ki ga je izvolilo v takratni ožji svet, a tudi v glavnem odboru JUU je več let zastopal slovensko učiteljstvo. Po društvenih zborovanjih in skupščinah je vedno nastopal kot propagator stanovskih gospodarskih ustanov in nikoli ni pozabil poudariti tudi velike važnosti »Učiteljske samopomoči«, »Samopomoči učiteljskih otrok« ter naših hranilnic in posojilnic v Ljubljani in Celju. Iz vsega njegovega dela in snovanja je razvidno, da ga je vodila vedno ena sama želja, koristiti učiteljskemu stanu kot celoti. Kot večletni predsednik Mariborskega učiteljskega društva, član ožjega sveta in glavnega odbora JUU, se je izkazal vedno pravega zaščitnika interesov celokupnega učiteljskega stanu.

Ali je mislil samo na učiteljstvo? Ne! Preveč blago je bilo srce našega dobrega pokojnika tov. Hrena. Živel ni zase, marveč za druge, delal in ustvarjal je, da bi koristil narodu. Ves čas, od začetka službovanja pa do svoje prerane smrti je bil marljiv delavec in odbornik Ciril in Methodove družbe, Škola in raznih lokalnih gospodarskih in kulturnih institucij. Ves svoj prosti čas je posvetil delu. Živel je za delo in sredi dela ga je strla smrt.